

KOVÁCS SÁNDOR IVÁN — KULCSÁR PÉTER
RÉGI MAGYAR ÍRÓK ÉS PRÉDIKÁTOROK
KIADATLAN LEVELEI III.

OSZK
KÖNYVELOSZTÓ
FŐLŐPÉLDÁNY

KOVÁCS SÁNDOR IVÁN—KULCSÁR PÉTER

RÉGI MAGYAR ÍRÓK ÉS PRÉDIKÁTOROK
KIADATLAN LEVELEI III.

A külföldi akadémiákon és egyetemeken a XVI—XVIII. században megfordult magyar peregrinusok élményeiről beszámoló tudósításai, az ún. *utazási levelek* nemcsak a művelődéstörténet, de az irodalomtörténet érdeklődésére is számot tarthatnak. A külföldön szerzett tárgyi tapasztalatokról és az utazó érzelmi reflexióiról hírt adó levelek a magyar nyelvű útleírás műfajának kialakulását előlegezik, noha divatjuk jóval túléli a műfaj első klasszikus alkotásának, Szepsi Csombor Márton *Europica varietas* c. útinaplójának 1620-as megjelenését. Fejlődése ettől kezdve az útinaplóéval párhuzamos, de attól el is szakadó, hisz a XIX. századra az *úti levél* is szuverén műfajjá lesz, aminek legkézenfekvőbb bizonyítéka, hogy a külföldi tematikájú beszámolók mellett megjelennek a hazai tájakkal foglalkozó úti levelek is.

A régi utazási levelek vizsgálata persze elsődlegesen nem műfajtörténeti szempontból tanulságos, sokkal inkább azért, mert bennük az egyetemjárás körülményei, diákjaink műveltségének forrásvidéke, külföldi és hazai kapcsolatai tárulnak fel, s nem utolsó sorban képet kapunk a felkeresett országok, tájak, városok szembeszökő jellegzetességeiről, nevezetességeiről is.

Mindeme szempontok indokolják a régi magyar utazási levelek összegyűjtését és publikálását. Az alábbiakban olyan XVII. század eleji utazási leveleket adunk közre — Janki Tőrös János, Cseffei László és Kisvárdai Eh Mihály tollából —, amelyek még a Szepsi Csombor-kritikai kiadás sajtó alá rendezése közben kerültek elő, főleg az Országos Levéltár Zichy levéltárából.¹

*

Janki Tőrös János a Szepsi Csombor Márton szolgálatába fogadó Nyáry család alumnusa volt, leveleit Várday Katához (1570—1630), Nyáry Pál özvegyéhez írta. A Nyáryak birtokát képező, Szatmár megyei Jank² községből kellett származnia, s minden bizonnyal atyafia volt annak a Tőrös Márton tisztartónak, aki 1608 és 1614 között több levelet írt Jankról Várday Katához különféle gazdasági ügyekben.³ A patronus Nyáryak külföldi tanulmányai végeztével sem vették le róla kezüket.

¹ Korábban egyet már publikáltunk: Pataki Imre Frankfurtból Várday Katához, 1623. aug. 3. Ld. *A Bedegi Nyáry familia nyomtató mestere: ifjú Klösz Jakab*. MKSzele 1966. 335—336.

² Bedegi Nyáry István írja 1629. dec. 11-én Melith Péterhez, hogy Melith disznai „*az Janký Erdeőkön*” levő makkot mind megették, annyira, hogy „*cziaak az Egý Haraszt maradtott volt*”, majd így folytatja: „... *kerem paranczollia megh Janký Gondviszelőjének, hogý az Egý Harasztra ennek utanna Keğmed Disznáytt ne hajtattna...*” Ld. OL Zichy család lvt. P. 707. Fasc. 81 NB Nr 05392. A továbbiakban csak a Nr-jelzetekre utalunk.

³ Elibénk került leveleit „Janch”-on keltezte 1608. jún. 4-én, 1614. nov. 26-án s valamely év okt. 21-én. Ld. Nr 10 923, 10 925, 10 926. 1614. okt. 9-én (Nr 10 924) Várday Katához „*az jeleoll kelletek*” írnia, „*hogj, mikor az Úr eo Nağa az Hauasboll kj ieött volt, akkor eo Nağa egi Praedicatornak valamj Poztajat vette volt ell, mely Praedicator mostan Tuniogon lakik... Kerem Nagodat hogj Nağtok vegie eleét ez dolognak és elegitesse megh az Praedicatoriort ... mert ha teörvennel keresne az pap annal gonozob volna.*”

Miskolci Csulyak István esperesi naplója és leveleskönyve ugyanis több helyt arról tudósít, hogy Nyáryné Telegdy Anna 1630-ban varannai prédikátorrá tette Janki Törös Jánost, aki aztán még 1639-ben is a varannai ekléziát szolgálta. Annak a Tholnai Jánosnak helyét foglalta el — szinte erőszakosan — a varannai parókián, aki *Ad lectorem* címmel előszót írt Szepsi Csombor Márton poszthumusz *Udvari scholájához*. Az öreg Tholnai ekkor már három évtizede állott egyházi szolgálatban, s most ifjú utóda jöttkor, télvíz idején, szabályszerűen elkergetik.⁴ Janki Törös János első levele két szempontból becses. Egyrészt megerősíti azt a más híradásokból ismert tényt, hogy a nyugati főiskolákra, de különösen az Odera menti Frankfurtba igyekvő magyar diákok számára Boroszló, a mai Wrocław afféle támaszkodási pontul szolgált. Miskolci Csulyak egyenesen így kezdi életrajza peregrinációjáról szóló betétjét: „...1601-ben... útnak indítottak Boroszlóba...”, itt „magyar ruhámtól és hajviseletemtől megváltam és ún. német ruhát vettem”.⁵ Törös Jánosék is itt csináltattak új ruhákat, a Justus Lipsiust fordító Laskai János Hollandiába vezető útjának első szakasza ugyancsak itt ért véget,⁶ a holland és német földön tanult Pataki István meg azt jegyezte naplójába 1674. márc. 1-én, hogy „érkezett el az cambiáló és hazul

⁴ 1630 február 9-én Miskolci Csulyak István ezt jegyezte fel: „... *Hartyáni Péter jelenté, hogy Tholnai János U[ramnak] Nyári Istvánné Ő N[agysága] egyáltaljában búcsút adott, hogy Varannáról elmenjen, az hova akarja. János Uram kívánja általa, hogy az Ecclesia találjon módot benne, ne lenne ilyen téli időn gyalázatos dimissiója...*” Február 17-én Nyáryné már egyenesen Csulyaknak ír: „... *intimálja, hogy Tholnai János Uramat Varanóról elbocsájtja és Janki János Uramat úgy mint alumnusát collocálja helyében.*” Csulyak másnap úgy válaszolt, hogy Nyáryné „*az Tholnai János kérésére hajoljon, mivel téli időn öreg idős embernek barmával együtt nehéz szállást változtatni, hanem engedje meg sz. György napig ott való lakását, hogy mind Tholnai Uramnak ne lehessen ő Nagysága ellen méltó panasza, mind Janki Uramnak tisztességesebb lehessen közénk való jövetele.*” Egy valamivel későbbi, dátum nélküli levelében felpanaszolja a nagyasszonynak: attól tart, „*hogy az két János prédikátor között valami olyan akadály következhetik, mely némelyeknek gondot, némelyeknek botrányozást szerezhet... az két ujjom közül akármelyiket harapjam, de egyaránt fáj: az két fő embernek... böcsületi örvedetes énnekem...*” De február vagy március 28-án Janki Törös János már végleg benne ül a varannai papi jószágban: ekkor és június utolsó napján már mint varannai paphoz szólnak az esperes intelmei a pápistáktól folytonosan fenyegetett varannai templom védelmében. Vö. Zoványi Jenő: *Miskolci Csulyak István esperesi naplója és leveleskönyve*. Magyar Protestáns Egyháztörténeti Adattár (alább: MPEA) 1911. XII. évf. 74—79, 92—93. Miskolci Csulyak iratai később is emlegetik Janki Törös Jánost. 1635-ben Dulnikius (Dolnikius) András varannai kollégával keveredik viszályba („*Collega az hosszúmezei reditust követi [!] Jankitól!*”), a még 1639-ben is a hosszúmezei kepéken veszekednek: „*Deliberatum visitatorum. Az hosszúmezei 12 képét, mely teszen 15 kereszt és 12 kévét, az Ecclesia... rendelte az diakonusnak...*” Vö. Zoványi Jenő: *Miskolci Csulyak István zempléni ref. esperes (1629—1645.) egyházlátogatási jegyzőkönyvei*. TT 1906. 282, 306—307. és *A zempléni ref. diocesis zsinatai Miskolczi Csulyak István esperes idejében (1629—1645.)*. TT 1909. 407—408, 433. A Varannó—Hosszúmező körüli viszályra jóval korábbról, Szepsi Csombor Márton varannai prédikátorsága idejéből is van levéltári adatunk. Zolnai György tisztartó írja Nyáryné Telegdy Annához 1621. aug. 3-án (Nr 09 835): „*Ami az Predikátor uram dolgot illeti Nagodnak azt irhatom, hogi noha eleoszeör kemenien fogtak uolt az dolgoth es Valami jeouedelme Hosszumezeörül szokoth be szolgáltnj [!], Arestaliak uolt. Az mint uduarbiraja szauabul értetik ilj okon hogi eö keñe Magyar Predikator uram, ez Tot Predikatoral, alkudnek megh es egik reszeth jeouedelmenek forditana az kaplansagra. De mivelhogj eo keñe arra nē Vehete magath... szinten akarta Volnajs nincz hatalmaban hogi czak kisseb reszczekjētis az Plebanja jeouedelmenek el idegenithesse: Ilj okon egi massal Coñunicaluā az dolgoth En mentem az eö keñe hazahoz, hiuattam oda az Homonnaj reszrül Valo Uduarbiratis, Az kaplantis, Illetlen kiuansagakath eleö szamlaltā es miczoda keouetkezhessek ky belöle Orszagunknak mostani állapottiaban, megh beszellettē, Igi uetek reya magakath hogi [ne] kabdosnak rajta. Az uduarbiro megh igjre hogi megh adattia, megh eö keñe Predikator uram erette nem küldhetet az esseök miath, Akor tudjuk megh iobban ny leszen akaratiok smj nem.*” A levélrészletben említett magyar prédikátor Tholnai János vagy Szepsi Csombor Márton, a szlovák pap pedig Liptói Comnetenus János. Az utóbbiról ld. Zoványi Jenő: *Protestáns lelkészek nyugtatóányai tizedjegyzékek mellett*. MPEA 1929. XIII. évf. 139.

⁵ Vö. RMKT XVII. 2. 288.

⁶ Vö. Csipkay Sándor: *Magyar—holland irodalmi kapcsolatok kezdetei*. Bp. 1935. 12.

„jött levelünk Smitan úr keze által Baraszlóból”.⁷ Janki Törös is megnevez egy borosz-
lói fő embert, aki félszázaddal korábban állott szolgálatára a magyar diákoknak: a
pénzküldeményeket Conradus Caspar doctor Medicinæ kezéhez kell eljuttatni —
írja Várday Katának —, mégpedig Velechinus István kassai prédikátor segítségével.
Az a tény, hogy a levél ilyen összefüggésben említi Velechinust, különös figyelmet
érdemel. Velechinus ugyanis nemcsak lelkesztársa volt Kassán a nagy európai uta-
zásból megtért Szepesi Csombor Mártonnak, de üdvözlő verset is írt az *Europica
varietas*-hoz. Ennek alapján joggal feltételezhetjük, hogy Törös János figyelmét fel-
hívta a három évvel korábban megjelent útikönyvre, ha erre egyáltalán figyelmeztetnie
kellett a peregrinust, aki ahhoz a Nyáryak körében is hozzájuthatott. A második
Törös-levél már a „Francofurtumi állapot” felől tudósítja a patronát. Érdekes az
összehasonlítás Frankfurt és a protestáns magyaroktól a „hadas” időkben történt
feldúlásig (1622) frekventált Heidelberg között. Az árviszonyok alapos részletezése
pedig új adatokkal támasztja alá a gazdaságtörténetnek azt a megállapítását, amire
Szepesi Csombor útikönyve is számos példát szolgáltat, hogy ti. a XVII. század elején
a kelet- és nyugat-európai árviszonyok között már nagy az eltolódás: nyugat felé
haladva az élelmiszer ára fokozatosan növekszik.⁸

Cseffei László neve jól ismert a történeti és utazási irodalomban. 1659 után
hunyt el, erdélyi ítélmester és Belső-Szolnok megye főispánja volt; az 1620-as évek
második felében egyike azoknak, akik az ifjú Bethlen Pétert — a fejedelem unoka-
öccsének, Bethlen Istvánnak testvérét — elkísérték nyugat-európai tanulmányútjára.
Szalárdi János közel egykorú emlékirata erről így tudósít: „...gróf Bethlen Istvánt és
Pétert szorgalmatosan taníttatván, és gyermekségétől fogva az deáki tudományban
nevelvén, midőn az iskolából kivenné őket, böcsületes tudós főrendek gondviselések,
mint töttösi Cseffei László, palóczi Horváth János és többek gondviselések alatt,
több főrendek gyermekeivel nagy költséggel elküldvén őket, török császár portáját,
római császár udvarát, Velenczét, Olaszországot, Rómát, Galliát, Angliát és Belgiu-
mot feljáratta vélek, és így igyekezte az haza jövendő szolgálatjára őket készíteni...”⁹
A Bethlen fiúk külföldi iskolázatásáról érkező Lukinich Imre részletesen feldolgozta
e hosszú és eseményekben gazdag peregrináció történetét,¹⁰ felhasználván Cseffei
addig publikált utazási leveleit is.¹¹ E levelekben Cseffei hamburgi, londoni és párizsi
láttnivalókról közöl híreket, sokkal érdekesebben, mint az út hivatalos krónikása,
Kecskeméti Gergely az 1626-ban megjelent *Ulysses Pannonicus* dagályos latin ver-
seiben. A Cseffei-levelek modora az *Europica varietas*-t idézi, s nem véletlenül, mert
alighanem magukkal is vitték e könyvet: az *Ulysses Pannonicus* bevezető sorai ma-
gasztalják Csombor Mártont.¹² Lukinich közleménye Cseffeinek Velencéből anyjához
írott leveleire is céloz, ezek szövege azonban eddig nem került publikálásra.¹³ Az

⁷ Török István: *Pataki István ref. pap naplója 1672—1705-ig*. TT 1887. 146.

⁸ Vö. Wittman Tibor: *Az „árforradalom” és a világi piaci kapcsolatok kezdeti mozzanatai (1455—1618)*. Bp. 1957. 23—25.

⁹ Szalárdi (*Siralmas magyar krónika...* Kiad. Kemény Zsigmond. Pest 1853. 63.) Herepei János nyomán idézzük: *Hogyan történetelt Bethlen Gábor és Bajoni Vince 1625. esztendei római zarándoklata?* (Kézirat.) Cseffeihez és Bethlen Péterhez vö. Kemény János *Önéletrása és válogatott levelei*. Kiad. V. Windisch Éva. Bp. 1959. Magyar Századok. 518, 521.

¹⁰ Lukinich Imre: *A Bethlen-fiúk külföldi iskolázatása 1619—1628*. Nagyenyedi Album, Bp. 1926. 79—100.

¹¹ Hamburg, 1627. nov. 20., Párizs, 1628. ápr. 8. Kiadva: TT 1881. 193—196.

¹² Kecskeméti Gergely: *Ulysses Pannonicus*. Franeker 1626. RMK III. 1397. A Csombor Mártonra vonatkozó részt kiadtuk: Szepesi Csombor Márton *Összes művei*. Bp. 1968. Régi Magyar Próza Emlékek I. 414.

¹³ Tőlünk függetlenül — modernizált helyesírással — lemásolta őket Benda Kálmán is, aki peregrinációs gyűjtését átengedte a JATE I. sz. Magyar Irodalomtörténeti Tanszékén készülő peregrinációs dokumentumkötet számára.

1628. szept. 25-én kelt levél már két korábit is említ, amelyek egyikét ekkor már „el uittik, az Masikat Kamuti Istuã Vramtül küldötte”. E levelek egyelőre ismeretlenek; a fennmaradtak érdekes és értékes adatainak kommentálására kell tehát szorítkoznunk. A szept. 25-i levelet „egj Romaban tanult Magyar paptul” küldte anyjának Cseffei valamely „Indiai... Czuda Nagj Madar”-at ábrázoló metszetek, „szip aranyas karpitok” és könyvek társaságában. Ezek címét — sajnálatunkra — nem sorolja fel. 1628. okt. 29-én írt levele — ami némiképpen az előzőt ismétli — már szerencsére többet árul el ezekről. Említ „Nigj öreg könyuet... az meljeket Fludnak hinak” s egy kiváltképpen kedvelt „Atlas minor neuú” kiadványt. A „négy öreg könyv” a fantasztikus természet-filozófiájáról ismert londoni orvos, teozófus Robert Fludd (1574—1637) összegyűjtött műveinek négy részben megjelent első kötete lehet (Oppenheim 1617—1619), mely *Utriusque cosmi majoris et minoris, metaphysica, physica atque technica historia* c. munkáját foglalja magában, s amelyről Gassendi írt elmarasztaló bírálatot (*Examen philosophiae Fluddianae*). Fluddnak más, négy darabból álló műve ez időben nem jelent meg, ez sem túlságosan „öreg”, igen vaskos, de csak 12^r nagyságú. Az *Atlas minor* Gerhard Mercatornak (1512—1594), a reneszánsz földrajztudomány betetőzőjének munkája, az először 1595-ben megjelent *Atlas* rövidített kiadása volt, amire útinaplójának 27. lapján Csombor Márton is egyik forrásaként hivatkozik.¹⁴

Kisvárdai Eh Mihályt, ötödik és hatodik levelünk íróját Nyáry István támogatta külsországi tanulmányában. Nyáry István (szül. 1585—1590 körül, meghalt 1643) eleinte Bethlen Gábor híve volt, majd 1634-ben katolizált. Varannai udvarában Szepsi Csombor nevelte egyetlen gyermekét, s az ő lelki épülésére állította össze 1623-ban megjelent *Udvári schola* c. erkölcsstanító könyvecskéjét.¹⁵ Kisvárdai Eh Mihályról — Veress Endre kiadványai nyomán¹⁶ — annyit tudunk, hogy 1611-ben született, Dionysius (Dénes) és Szabó Katalin fia volt, 1634. október 10-én érkezett a római Collegium Germanicum et Hungaricum-ba, és 1635. május 25-én tett esküt. Bölcsészeti tételeit tartalmazó műve — aminek Veress Endre csak remekbe metszett szép barokk címlapját találta fel és közölte — 1638-ban jelent meg Rómában.¹⁷ 1642-ben esztergomi kanonok lett, s 1664-ben halt meg. Disputációját Lósi Imre esztergomi érseknek ajánlotta, s ennek egy Nyáry Istvánhoz írt 1638-as leveléből azt is tudjuk, hogy ő pártfogolta Nyárynál: „commendalom kegdnek az dolgot, melyrül az en Romaban tanulo Alumnusó ir kegdnek, az Attyafiat uegye oltalma es gonduselese ala kegd, hogy ehez kepest tanusagat czöndessebben continualhassa, az mit uele czelekeszik kegd, igen io neuen veszem enis kegdtil.”¹⁸ Kisvárdai Eh Mihály levele érdekes szolgálatokról és hírekről tájékoztatja támogatóját. Ígéri, ha ura akar búcsúlevelet a megújított és felszentelés előtt álló kisvárdai várkápolna számára,¹⁹ megszerzi VIII.

¹⁴ Az *Atlas minor* Peter Offenbach által németre áttett 1609-es Frankfurt am Main-i kiadása megvan pl. az MTA Könyvtárában (Földr. Qu 139.). Az öreg Apafi Mihály könyvtárában is megvolt. Vö. Thallóczy Lajos: MKSze 1881. 130.

¹⁵ Részletesebben ld. róla az id. Szepsi Csombor-kritikai kiadás bevezető tanulmányának 65—70. lapjait.

¹⁶ Veress Endre: *Matricula et acta Hungarorum in Universitatibus Italiae studentium. Volumen secundum: Roma Collegium Germanicum et Hungaricum. I. Matricula (1559—1917)*. Bp. 1917. *Fontes Rerum Hungaricarum* II. 38—39. és *Olasz egyetemeken járt magyarországi tanulók anyakönyve és iratai*. Bp. 1941. Olaszországi Magyar Emlékek III. 280—281.

¹⁷ Illmo ac Revermo D. D. Emerico Losi Archiepo Strigonsi S. ae Sedis Apostolicae Legato Nato Primati Regni Hungariae]etc. D. D. *Philosophicas Theses* Michael Eh Kisvardiensis Hungaris Coll: Germici et Hungarici Alumnus. Raphael Vannius Senensis del. C. Bloemaert sculp. Romae. A Szabó-féle RMK-ban nem szerepel.

¹⁸ Nr 07 807.

¹⁹ A kápolna berendezéséről és megújításáról egyéb levéltári adatokat láss *Művészettörténeti adatok a Bedegi Nyáry család XVI—XVII. századi levelezésében* c. kéziratos dolgozatunkban.

Orbán pápától. A római újságokról szólva, ha kurtán is, de szemléletesen villantja fel a barokk pápai székhely forgatagát, s többek között megemlíti Maximilian Trautmannsdorf császári követ odaérkezését is.

Egy másik előkerült levele arról tanúskodik, hogy Nyáry Istvánon és Lósi Imrén kívül római tanulmányai idején a Nyáryhoz szóló levélben már felemlített Melith Péter is támogatta. Melith Péter (1585 körül—1644) a Nyáryakkal való távoli rokonság révén Kisvárdra részbirtokosa volt,²⁰ s noha rövid időre színleg Bethlen Gáborhoz csatlakozott, Nyárynál jóval korábban katolizált. Többek között a magyar katolikus barokk Pázmány melletti jeles alakjaival, Dobokay Sándorral, Ferenczffy Pállal, Forró Györggyel, Dobronoki Györggyel folytatott élénk levelezést, s ebbe a sorba jól beleilleszthető Kisvárdai Eh Mihály neve is.²¹ Eh Mihály latin levele keltezés nélkül maradt ránk, de mivel azt kéri benne Melithtől: július 14-ig küldjön számára törvényes születését igazoló iratot a magisteri fokozat elnyerése érdekében, s mért disputációja 1638-ból való, így levele 1638. július 14. előtt íródhatott. A Nyáry Istvánhoz írt, 1638. jún. 13-án keltezett levél még nem említi ezt az ügyet, ebből tehát arra következtethetünk, hogy Melith Pétert csak ezután kereste fel soraival. Ha gondolatmenetünk nem csal is, mindenesetre különös, hogy Eh Mihály a jún. 23-a és júl. 14-e által közbezárt három hét alatt postafordulást remélt Róma és Kisvárdra között. Melith egyébként alighanem időben válaszolhatott neki, mert a levél hátlapjára odavetette: „Eh mihal leuelle kis Vardai fiu valas kel rea adnj.”

A hat levél így hangzik:

I.

Janki Törös János levele Várday Katához. Boroszló 1623. júl. 10. Nr 10922.

Az Tekintetes es Nagysagos Vardaj Katha Azzönak, nekem kegyelmes Azzonyönak es patronamnak adassek ez leuel.

Alazatos szolgálatomat ajánlom Nağodnak mint kegyelmes Azzonyönak es Patronamnak, az Vr Isteñek minden büseges lelki es testi aldasit Nağodra kegyes Patronāra terjedni szivem szerint kivanō.

Nagysagos kegyelmes Azzonyō s-kegyes Patronā negyedik napjan Juliusnak jutotunk Barazloban, noha felemes rettegessel es sok nyomorusagokkal megh terhelttet vtunk volt, kiualtkebben Liptosagon es Morua Orszagon |mert azon kenzerellettunk el junil| mind az Toluajoknak lappangasok s-mind pediglen az Czaszar vitezinek szellel varosokon es falukon valo letelek mia, mind azon altal aldot legyen az nagy Vr Isteñek

²⁰ A közös birtoklás persze végláthatatlan pereskedések forrása volt. Bethlen Gábor pl. 1619 őszén ingerülten tér ki a két család birtokperében való állásfoglalás elől. Vö. 1619. szept. 12-én Debrecenből Várday Katához küldött levelével: „nem is a végre indultunk meg, hogy mostan idő előtt efféle egyenlenségeket igazgatnánk...” Ld. Bethlen Gábor fejedelem kiadatlan politikai levelei. Kiad. Szilágyi Sándor. Bp. 1878. 130. Úgyük az 1619-es decemberi kassai artikulusokban is szerepel: Várday Katától és Nyáry Istvántól határozottan kéri, hogy Melith Péter „minden elvett jószágát de facto restitualják”. Ld. Szepsi Laczkó Máté krónikájában. Erdélyi Történelmi Adatok III. 207. Kiad. Mikó Imre. Kolozsvár 1858. 232.

²¹ Melith Péterről ld. hallgatónk, Erdélyi Péter kiadatlan missziliseket feltáró szakdolgozatát: *Adalékok a Melith-család művelődéstörténeti és irodalomtörténeti kapcsolataihoz a XVI. és XVII. században.* (1969.)

²² *duzma* = 'hab, habos sör'. Vö. NySz I. 547.

neue, minden utaink remensegunk kivulis egesseges[!] es bekeseges löt megh eddigh Barazloigh, az migh ütunkat nagy kölczeggel vegezhetuk az nagy kÿ bezelhetetlen dragasagh mia, es mostis tartatunk azon tereh alat, mert houa touab touab megyen az ember annal inkab neuekedik minden felenek az arra, egy kiseded kenyeret vehettunk tizen hat poturakon, csak ollyat pediglen mellyel egy ebedunket wagy vaczorankot iol el sem erhattunk avagy erhetunk, ennek felette egy mertek hituā düzma²² sert, budaj Icenit, nyolcz poturakon, egy barannak negyed rezet öt forint erő poturakon Slesiaj forinton; mellyekbol megh itelheti Nağod kegyes patronā ha vagyone dragasagh avagy ninczen. Hetedik napja imar hogy Barazloban mulatunk ruhainknak megh kezetese miat, mellyeket mihelt el vegeztethetunk ala induluk Isten segezze velunk leuen Francofurtban. Bizonyara ruhaink, noha csak röz es hituan poztobul epetettetnek, mind azon által nagy sumā penzben eppulnek, mert csak egyonknek öltözo ruhaja bizonyosson mondom tobben telik mas modonis ket szaz huzon ot forintnal Slesiaj forintnal, az mely Slesiaj forint tezen szaz nyolcz magyari penzeket. Az mely Ferdinandus neue alat leuō talerokat szaz huz es szaz ötuen krajczarosokat úgy mint huzat egesz talerban Nağodtul kegyes patronātul vöttem, ighen megh czalattattā es nagy kart vallottam, mert el az Isten soha kulomben el nē kolthettem hanē negyet negyet benne egy egez tallerbā. Ennek felette fel fel talerok ugyā azon Ferdinandus neue alat leuok vizont voltanak hatuan szamuak, melyeket vöttem Nağodtul kegyes patronātul ötuen magyar penzben, azokbā vizontagh kellet el költenē egy talerban haiot, oly becztelen allapattya vagyon az fele penznek, Slesian alab pediglen úgy mint Francofurtban ugyan sēmi valora ninczen; megh itelheti azert Nağod menyi karom következhetet azok mia az penzek mia. Kerem annakokaert Nağodat alazatosan mint kegyes Patronamat visellien felölemis io idein szorgalmatos gondot, hogy az könyörületessegh nelkul valo orzagban ne jussak derekas fogyatkozot allapatra. El hidgye Nağod kegyelmes Azzonyō, hogy az magā személyere nezendō tulajdon kölczegēmel megh csak negyed rezenis egy eztendōnek el nem taplalhatom magamat hogy ha az Nağod mind jelen valo s-mind pediglen következendō kegyes patrocinioma nem accedal. Ha pediglen Nağtok kegyes patrociniomat reank araztja, es azzal akar latogatni kulgye Cassara Velichinus Istuā vrā kezében, ki második Cassai Predicator, eō keglme szorgalmatos gondgyat viseli, csak leuelet lassa Nağtoknak, egy jambor kereztyen feō ember vagyon it Barazloban ki az Magyaroknak io akaroja Conrhadus Caspar doctor Medicine, Velichinus vram añak kezében kuldi, az vizontagh fogyatkozás nelkül minekunk, mostanis tobbet kuldöttenek az Attyafiaknak hatzaz forintnal az ide fel valo patronusok kezében, es mostan imar mi tulunk zolgaltattya fel Francofurtbā. Eltesse az io Isten Nağodat io egessegeben sok eztendeiglen. Datum Breslae 10 die Julij An[n]o 1623.

Nağod alazatos zolgaja es Aluñusa
Janki Janos Thórós M[anu] propria

P. S. Nağodnak azt irhatom hogy ide minden orzagok felette megh remlettenek Vrunknak indulasa miat. Ferdinandusnak fen leuō hadaj vadnak mostanis zellel Morua Orzagban.

II.

Janki Törös János Várady Katához, Frankfurt 1623. aug. 5. Nr 10921.

Az Tekintetes es Nagysagos Vardaj Katha Azzonnak nekem kegyelmes Azzonyomnak adassek ez leuell

Az Vr Isten latogassa Nagysagodat kivaltkepen valo lelkj es testi sok javajval szivem szerint kivanom.

Nagysagodnak mint kegyes Patronānak ez leuelemnek rendiben rövideden akaram megh jelenteni mikeppen erkezhettunk abban az helyben, melyben az Nagysagodtul vôt kegyes Patrociniuma által indultunk es igy erkeztünk. Annak okaert abban, ugy mint Francofurtumban erkeztünk 18 die Julij secundū az novum Calendariū, Vr Isteñek kivaltkepen valo gondgyaviselesebol io egessegben es bekesegesehben; iol lehet bizonyara nagy sok rettegesek által /mivelhogy ighen hadas idő ez mostani/ es nyömörüsagok annak felette nagy kölczegük által: Mostanis aldot legyen az Vrnak nagy neue mind fejenkent io egessegben vagyunk, mellyet az Vr Istentül Nagysaghtoknakis szivünk szerint kivanunk. Francofurtumi allapatunk felol azt irhatom Nagysagodnak kegyes Patronānak, hogy csak ighen nyömörüsagos, mivelhogy az magyarokra nezue nem olyan allapat vagyon ebben az Francofurtübā mint Helyderbegaban, az holot az lakosok io szivel, nagy örömmel fogattak az magyarokat, de it ighen idegenek: Ennek felette mert it Francofurtiban bizonyara nagy dragasagh vagyon, az pénznek kiczen valora vagyon; Nagy dragasagh vagyon mert egy hetigh egy egész Imperialesert tartottanak aztalt /az mellyen gazdalkodnak ighen keues alavalo etellel es röz hituan arpa serrel, it bizony mi borral nem elhetünk, mert hogy ha keues penzunket arra kezdyuk adni csak fertaly eztendő alattis nem continualhattuk tanusagunkát/ megh ez ideigh, de bizonyosan irhatom Nagysagodnak hogy fel megyen csak mi kiczen idő alattis mas fel imperialis talera. Etel avagy eledelen kívül akarmi fele marha legyen minden oly halhatalā draga el az Isten hogy majd ugyan ki bezelhetetlenek laczik, mert az mit it magyar orszagban ötven penzen ember megh vehetne ket avagy masfel imperialis taleron vehetni. Hazat fogattam megh egy doctoret eztendeigh nyolcz Imperialis talerban, az mellyet csak puztan adot kezemben, mert agyat ujjonnan kel bele vennē nagy draga penzert, egyeb abban valo ezközokotis. Az konyuis oly draga hogy az mellyet ennek elotte fel imperialison megh vehetet ember mostan bizony külömben megh nē vehetni hanē masfelen avagy ketton, ebbolis vagyunk nagy fogyatkozásban, mert csak arra valotis nehez szerzenünk az melybol minden napon kellene tanulnük. Ez feleknek arra nevedeket az mostani sok szurzauar hadas időnek allapattja mia, melyben az szellel valo kereskedesnek allapattya gondos. Az pénznek kiczen valora vagyon, mert egy io ezüst imperialis taler tobbet bizonyosan irhatō Nağodnak nem ér hüzon negy garasnal, az mely huzon negy garasnak ugyan nagyra mernē mondani nagyub effiaciája [!] ninczen mint it magyar orszagban az bitkoczki karikas poturanak, az melybol megh ertheti Nagysagod kegyes Patronam minemű kiczen beczületi legyen az pénznek. Az Arany vizontagh ér it valō harmincz nyolcz garasokat, tobet bizony csak eggyel sem adnak erete. Ez fukar nemzetsegh Nagsagos kegyes Patronā ugy megh valogatya az penzt hogy talam semī nemzetsegh azt nem czelekezej, eō nallok nem kedues az renes es krajczaros taler sem Ferdinanduse sem pediglen Fridericuse, hanē valogatua vezik csak az io es tizta ezüst talerokat. Az potura pénznek, akar minemű legyen az, semī keleti ninczen. Abbolis vagyok nagy fogyatkozásbā mert Erdelybol hoztam volt vgyan alkalmasint, mint hogy azzal biztattanak, hogy el kel de semī haznat nē vehetem, sok karomālis el költenē de senkinek nē kell. Ennek okaert Nagysagos kegyelmes Azzonyom es Istentul taplalojul tamaztot kegyes patronam, kerem azon Nagysagodat, hogy legyünk emlekezetiben, es idejenkoran io alkalmas-saggal segetseget nyujcza, hogy ez idegen földön es nemzetsegh között nagy fogyatkozásra ne jussunk: annak felette tudományokat is hogy czendez szivel öreghbeteni

igyekezhessunk. Barazlobolis irtunk volt Nagysaghtoknak addigh valo allapotunkrol ugyan büsegesen, nem tudgyuk adtake megh avagy nem. Ezeknek utanna az io Isten eltesse Nagysaghtokat io egesseghben sok eztendeiglen, es adgya Isten hogy mjis halhassuk Nagysaghtoknak örvendetes egesseges allapatyvat. Datae ex Francofurt ad Oderam 5 die Augusti An[n]o 1623.

Nagysagodnak alazatos
Alumnusa
Jankj Thörös Janos
M[anu] p[rop]ria.

III.

Cseffei László levele Hatvani Zsigmondné Tomori Annának, Velence 1628. szept. 25. OL GyF Lymbus XIII 110 259.

Generosae Dom[in]ae Annae Tomori Generosi quondam Do[mi]ni Sigismundi Hatuani Relictae Viduae etc Dominae mihi et Matri gratios[is]simae et obserua[n]-dissimae.

Totór in Transylvania
Comitatu Dobocensi.

Zolgalatomat ayanlō kĕnek mint Aszonÿomnak kiuanok Istentul kĕnek kiuansaga szerint valo iokat

Aszonjō kgd en ream nem panaszkodhatik, mert csak Innet Velenczebüljs harō leuelet irtā euēl Kĕk egjket mar el uittik, az Masikat kamuti Istuā Vramtül kuldōttē, Imar ezt Becz fele hogj Valameljfelől hamareb irkezhessenek. Azirt Istennek hala most egissegem vagjō kiuanō Istentül hogj kĕd felöllis halljak io hirt ez leuelemet kuldōttē, egj Romaban tanult Magiar paptul. Innet mi meg Indulunk ha Istē engedi holnap kedden Verona fele es onnat heluetiara, Az Dunara ugj remillem hogj Zent Andras huanak az Vtoliara Beczben lehetünk azonis igjekezünk ket Kipet küldöttem az Indiai Madarnak az kipit; kamuti Vrā meg kuldi igen Czuda Nagj Madar, egik kipet Kĕd kilgje Czanadi Pal Vramnak. Kamuti Istuā Vrā viszi azokat. Kőnyueketis küldtē haza, igē szip aranias karpitokat, ha pinzem boüebbē lött uolna egjeb egjet masokatis kuldhetē uolna innet, de aztis gondoltā, hogj még touabbis az hol iarok, akad ualami olj szemem eleiben, az mit kell vennē es azirt az pinzemben touabrais hattā, En bizonj itt sem tehetem szerit az féle faragot fekete apro koueknek, az meljekrül kĕd paranczolt volt, hanē ha Istē haza uizē bikiuel egjet egjetmassal kedueskedem Isten iltesse kĕdet es agja Istē hogj lassā egissigbē kĕteket Kólt Velenczebē 25 7br 1628.

Kĕk io akaro Zolgaia
fia
Czehffej lazlo
m[anu] p[rop]ria]

IV.

Cseffei László levele ugyanahhoz, Velence 1628. okt. 29. OL GyF. Lymbus XIII 110 252.

Generosae Dominae Annae Tomori Generosi quondam Sigismundi hatuani Relictae Viduae etc Dominae mihi et Matri obseruandissimae et gratios[is]simae.

Zolgalatomat ayanlō kĕnek mint Aszonÿomnak Agjō Isten kĕnek kiuansaga szerint io egisseget, es agjō Istē kĕnek hoszu illetet.

Mihelt azzonjō mi ide irkeztünk Velenczeben mingjart irtam k̄gnek leuelet de, el uteliben fogjatkozás lehetett, tudom hogj immar ezt az leuelemet be űszik Erdeljben vagj juthat k̄gd kezizhez auagj n̄. Zeller Martontul az Zöld Mentemet haza kuldett̄e uolt, annak felette k̄nyűeket, meljet ha meg adott iḡe akarok kiualtkepp̄e egj Atlas minor neuū k̄oniū. Kamuti Istuā Vramtul kuldött̄e leueleimet haza, az houa szolnak k̄gd kulgye meg, kuldöttem, Innetis Nigj öreg k̄nyűet kuldöttem az meljeket Fludnak hinak, azokon kiul apro k̄nyűeket Egj Czuda nagy Madarnak az kipit le irattā iḡe szip̄e k̄gnek kuldött̄e Aszonjō az Nagj k̄nyűben vagjō kuldöttem falra ualo aranyas bür karpitokat. Kamuti Istuā Vram meg küldi k̄gk pinznek szerit nem tehetem, noha ket szaz tallerra feljül tizen ótot igirek, magamnak keues pinzem uagjō, az iḡe el mulattat̄ya az vasarlast. Czuda dologirt iḡe kiuankozō Aszonjō haza, azt hiszem hogj czudais, ha lehetne szarniam mennek, de ennekis vigit agja Ist̄e. Mondottam uolt Aszonjom hogj mint egj Aqua vitat, az Iget bort ugj meg igettesse k̄gd egjnihanszor, egjaltaliabā k̄gd szemem nelkul abbā ne faragjō, mert magā meg tudom iol czinalni, [három szó áthúzva: csak legj̄e elig] k̄gnek Aszonjō egjebet imar n̄ irhatok, han̄e innet űsza sabasuan [= vissza szabásuan²³] Veronara Vinczentiara Mantuara onnat heluetiā által Nimet orszagra az Dunā Ist̄e kegjelmibul Beczb̄e. Az mjkor k̄gd ez leuelemet láttia gondolom hogj az Dunā leszünk akkor Becz fele Onnatis Postakon kuldhetek leuelet, ha k̄gd vagj ket szaz tallert kuld Beczben ugj talam vasarolhatok, de ennekem bizony nincz. Iḡe szip szekeret uehetnék azon, ha modō leszen az vtambā, az mi keues pinzem leszen azonjs haznos egjetmast es iot igjekez̄e uenni, mert nehez el menn̄e csak űres kezel sok szipsig melöll. Agja Ist̄e hogj lasā Kgdet Aazonjō io egisigb̄e Kōlt Velenczeb̄e 29. Napiā Mind zent haūak. 1628 eztendōb̄e

K̄gk Aszonjō io akaro
Zolgaia fia
Czehffey lazlo
m[anu] p[ropr]ia]

V.

Kisvárdai Eh Mihály levele Nyáry Istvánhoz. Róma, 1638. jún. 23. Nr 07541.

Ill[ustrissi]mo D[omi]no D[omi]no Stephano Nyari de Bedegh, Sacr[ae] Caesareae Regiaeq[ue] Ma[ies]t[is] Consiliario, Cubiculario, et Janitor[um] Regalium magistro Comitatus de Szabolcz Comiti Supremo et D[omi]no et Patrono mihi gratioso.

Roma

Kisvardam.

Ill[ustri]ssime D[omi]ne D[omi]ne, Patrone gratiosissime Salutem, Seruitorumq[ue] meorum paratam commendationem. etc.

Ez el mult napokban irtam vala Nagodn̄ak Bornemisza Janos Uram által egy levelet, mely felől ninczen semmi kétsegem, hogj Nagod kezében nem került volna, mivelhogi ugian eő maga Bornemisza Uram kenzeritet reaia hogi iriak Nagodnak, irtam, melyben neminemō indulgentiakotis kuldöttem volt, mellieket ez az Papa szokot adni, megh irtam volt ad[!] Nagod leveleben haniat kültem. legien, ha iol emlekezem rea ordinariae indulgentiae et extra ordinariae voltanak, mennit Nagodnak kuldöttem szinten annit kuldöttem volt Melyit Peter Uram eő Nagānakis, Irtam volt neminemu szuksegem felőlis, ugymint kōltsegem felől hogi Nagtok iōuendobeli szolgálatomert czelekednek anni irgalmassagot velem hogi valami kōltseggel ertetne Ngtok ide be,

²³ A vissza szabásuan (=vissza) kifejezésről ld. az id. Szepsi Csombor-kritikai kiadás 541. apját.

hogy nagjób előmenetelemmel tanusagomban Nagtokhoz mehetnek; megh gondolhattia Naḡod minemő nagy niomorusagh idegen helien tanolni, itten senkitől csak egy pénz sem varhatok. Ha azért Naḡod akar küldeni valami keves költseget ide be, csak adgia Naḡod az Homonaj Paterek kezében a' vegre, hogi ide be nekem Romaban be küldgiék, tudom hogy megh czelekezik Nagodert, en tanolok szorgalmatosan hogi mind az Nagtok maradekinak, mind pediglen Nagtoknak hazammal edgiüt jövendoben tudhassak szolgálni, mi alapotban legiek nem szüksegh hogi megh iriam Nagodnak, tudom Bornemisza es Jakusicz Uram eő Naga bősegesen alapotom dolgat elo szamlallyak. Azert eleghe leven ha mostanaban az dologh felől irok Nagodnak mely engemet az irasra kenzeritet: Ertettem vala ez elmúlt napokban egy Pater levelebol hogi Attiam Uram Anyammal edgiüt megh holt volna, mely dologh engemet nem kevesse megh keseritet volt, ugyannira, hogi csaknem ki mentem innét Romabol de mindaddiglan szep szokkal el allatanak az Paterek rola hogy ne czelekednem aztat, hanem tanosagomban eleb eleb igiekeznen, es az dolgot masra ha lehetséges dologh volna biznam, minékokaert. kerem Naḡodat hogi ha az Anyam megh nem holt, es az Hugom el, Naḡod vegie szarnia ala, es ne hadgia megh fogiatkozni ököt, iol tudgia Naḡod minemő nehez el elni egy arva leanzonak ha Isten ki viszen megh szolgalom Nagodnak. Tudom hogi Naḡod megh czelekezi, es minden io akarattiat hozzaik megh mutattia, mindazonaltal akar nam hogi ha az igaz hitnek nyomdokara veszerlene Naḡod kegies intisvel, enis mar szokzor irtam nekie, tudom, hogi ha Naḡod szoland vele minden iora vezereletik Naḡod altal. Irtam volt Nagodnak hogi ha akar Indulgentiat az varbeli Capolnara en [egy szó törölve: ehhez] az papatul megh szerzem es Nagodnak altal küldöm bizonyos emberem altal, az nevet azért az Kapolnanak jedzesben altal küldgie Naḡod. Uysagban azt Irhatom Nagodnak; hogi az Papa io egessegeben vagion, es az Czesar követeis immaron be erkezet, es Szent Janos napian audientiaja lezen, mikor be jőt, az Romai feidelmek az tob Urakkal edgiüt küldettenek eleiben ki, szaz hetven nyolcz hinto szekeret, es nagy Pompaval Romaban be kisertettek. töb triumphusokis ez napokban leznek, azokat is megh fogom irni Nagodnak; Ezzel Istennek ajánlō Naḡodat mind Aszonyommal eő Nagaval egyjetemben. Datu[m] Romae in Collegio Germanico et Hungarico die 23 Junij

Nagtok
Caplannia
P[ater] Michael Eh Kisvardaiensis
m[anu] p[rop]ria

VI.

Kisvárdai Eh Mihály levele Melith Péterhez, Róma 1638. jún. 23. és júl. 14. között(?). Nr 03683.

Spectabili ac M[a]g[ni]fico D[omi]no D[omi]no Petro Melith, De Briber, Sacrae Caesa[rae] Regiaeque Maiestatis Confinium Szakmariensium supremo Capitano, nec non Tabulae Regiae Baroni etc. D[omi]no D[omi]no et Patrono mihi semper colendissimo.

Spectabilis ac Magnifice Domine D[omi]ne Patrone mihi gratiosissime.

Ea est Academiaram et universitatum consvetudo, Sp[ectabi]lis ac M[a]g[ni]fice Domine, ut postquam in rigorosa Philosophiae arena quispiam ingenue desudaverit, eius laboris, quem virtuti ac literis impendit, pulchro decoretur stipendio. Nimirum gradu magisterij. Nam si nativum arboris cuiusque pondus fertur in praemium, profecto et expensio vel maxime valet ijs in rebus, quas virtus et Pallas ingenue sudori consecravit. Quae tamen stipendij corona minime conceditur nisi legitime certantibus

et praemissis rite praemittendis. Quorum ne plura brevitati consulens recenseam, hoc unicum et maximu[m] praemittendum est nempe literae legitimorum natalitiorum testes quo a viris gravioribus testificatae eo liberior atq[ue] libentius acceptatae et approbatae. Quare, Sp[ectabilis] ac M[a]g[ni]fice D[omi]ne, benignitati vestrae et favori in suos clientes confisus hisce meis accedo atq[ue] accido supplicans rogationibus, ut mihi in hac recensita et ampliori necessitate testimonij honesti thori utpote natalitiorum subvenire dignet[ur], quo expeditius ad hos gradus consequendos aditus mihi pateat. Quod si a Sp[ectabili] et Mag[ni]fica D[omi]natione vestra, licet indignus, obtinero, ad perpetua me obsequiorum et gratitudinis officia pro facultate obligabo. Vellem enim, si occasione oblata ad 14 diem Julij transmitteret[ur], nam si post missum fuerit, nimis serum ad hoc munus obeundum videbitur. De caetero foelicissime valere aveo sp[ectabilem] ac M[a]g[ni]fica[m] D[omi]nationem vestram.

*Sp[ectabilis] ac M[a]g[ni]ficae D[omi]nationis V[est]rae
Humillimus Cliens*

*Michael Eh, de kisvárdai
pr[opria] m[anu]*

Magyarul:

A Tekintetes és Nagyságos Úrnak, Briberi Meliith Péter Úrnak, a Szent Császári és Királyi Fenség Szatmári Végei Főkapitányának, továbbá a Királyi Tábla Bárójának stb. Nekem mindig Tisztelendő Uramnak és Pátrónusomnak.

Tekintetes és Nagyságos Uram, Legkegyelmesebb Pártfogóm!

Az akadémiákon és egyetemeken, Tekintetes és Nagyságos Uram, az a szokás, hogyha valaki tisztességesen megizzadt a filozófia kemény porondján, erényre és tudásra fordított fáradságát szép jutalom ékesíti. Mégpedig a magiszterség fokozata. Mert ha egyesek családfájának a tekintélyessége jutalmat érdemel, bizonyosan és nyilvánvalóan, sőt inkább megérdemlik ezt azok a dolgok, melyeket az erény és Pallas tisztességesen verejtékkel szentelt meg. Mindazonáltal a jutalomnak ez a koszorúja csak a tisztességesen küzdőkre és az előírásokat jól teljesítőkre száll. Hogy rövid legyek, ezt nem fejtegetem bővebben; az egyetlen és legnagyobb követelmény bizonyára a törvényes születést bizonyító irat, melyet mennél tekintélyesebb férfiak tanúsítanak, annál könnyebben és szívesebben fogadják és ismerik el. Ezért, Tekintetes és Nagyságos Uram, jóságtokban és szolgáitok iránti jóindulatokban bizva azzal a kéréssel járulok és folyamodom könyörögve elétek, hogy engem előadott és nagy-nagy szükségemben a tisztességes származás vagyis születés bizonyításában támogatni méltóztassék, hogy minél gyorsabban módomban legyen ezt a következő fokozatot elérni. Ha Tekintetes és Nagyságos Uraságtok révén ezt, jóllehet méltatlanul, elnyerem, a lekötelezettség és hála képességeim szerint való örök szolgálatára kötelezem magam. Szeretném ugyanis, ha ez kedvező alkalommal július 14-ig elküldetnék, mert ha később küldetik, úgy látszik, erre a célra túlságosan késő lesz. Egyebekben kívánom, hogy tekintetes és nagyságos uraságtok nagyon boldogan éljen.

Tekintetes és Nagyságos Uraságtoknak
legalázatosabb szolgája,
Kisvárdai Eh Mihály,
saját kezével

IRODALOMTÖRTÉNETI DOLGOZATOK

KIADJA
A SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
MAGYAR IRODALOMTÖRTÉNETI INTÉZETE

1. *Halász Előd*: Vörösmarty és Toldy. 1956.
2. *Pósa Péter*: Babits Mihály: „Kártyavár”. 1956.
3. *Halász Előd*: Bevezetés a Faust II. részéhez. 1956.
4. *Juhász Gyula* elfelejtett Anna-versei. 1956.
5. *Vág Sándor*: A „La Hongrie Républicaine” és Juhász Gyula. 1956.
6. *Berczik Árpád*: Raimund pályakezdése hazánkban. 1958.
7. *Keserű Bálint*: Adalékok Rimay és a Báthoriak kapcsolatához. 1958.
8. *Kovács Sándor*: Szepsi Csombor Márton prózastílusához. 1958.
9. *Kordé Imre*: Néhány adat Csokonai „Kultúra”-jának keletkezéséhez. 1958.
10. *Kálmán László*: Molnár György a realista színháztudomány előfutára. 1958.
11. *Nacsády József*: A szegedi parasztnovella keletkezése. 1958.
12. *Kiss Lajos*: Simon István költészete. 1958.
13. *Ilia Mihály*: A Holnap születése. 1959.
14. *Péter László*: Juhász Gyula és a „fekete báró”. 1959.
15. *Nacsády József*: Két kirándulás. 1959.
16. *Kovács Sándor Iván*: Európai humanista hagyomány szerepe Szepsi Csombor Márton írói fejlődésében. Csombor és Bonifacio. 1960.
17. *Kiss Lajos*: A művészi tükrözés kérdéséhez. 1961.
18. *Kiss Lajos*: Mégegyszer a művészi tükrözésről. 1961.
19. *Nacsády József*: Jókai műveinek lengyel alakjai. 1961.
20. *Kiss Lajos*: Modernizmus, formakultúra, korszerűség. 1961.
21. *Kovács Sándor Iván*: Rimay János és Érsek András. 1961.
22. *Biró Ferenc*: Egy XIX. század eleji kódex Csokonainak tulajdonított versei. 1961.
23. *Kordé Imre*: A XVII. századi Szeged és folklórisztikus elemek az Etelkában. 1961.
24. *Nagy Géza*: Adalék Vörösmarty 48-as szerepléséhez. 1961.
25. *Péter László*: Juhász Gyula „újságírói sikere”. 1961.
26. *Ilia Mihály*: A Nyugat és a Holnap. 1961.
27. *Krajkó András*: Juhász Gyula és az első világháború. 1961.
28. *Biró Ferenc*: A Mindenes Gyűjtemény (1789—1792) szerkesztőjének nyelv- és irodalomszemléletéhez. 1962.
29. *Nacsády József*: Jókai „Delejsország”-áról. 1962.
30. *Juhász Antal*: Thury Zoltán a Szegedi Naplónál. 1962.
31. *Ilia Mihály*: Juhász Gyula költészetének motívumairól 1908—1911 között. 1962.
32. *Krajkó András*: Piros pecséttel nyílik a titok. 1962.
33. *Szabolcsi Gábor*: József Attila expresszionizmusának kérdéséhez. 1962.
34. *Keserű Bálint*: Epiktétosz magyarul — a XVIII. század elején. 1963.
35. *Vörös László*: Az „új hit” motívum tartalma Juhász Gyulánál. 1963.
36. *Kovács Sándor Iván*: A „Fórum” szerepe felszabadulás utáni irodalmunk történetében. 1964.
37. *Krajkó András*: A „keresztény kurzus” művelődéspolitikájáról. 1964.
38. *Csetri Lajos*: A stílus fogalmi és a korstílusok problematikája. 1965.
39. *Ilia Mihály*: Hatvány Lajos folyóirata: az Esztendő. 1965.
40. *Scheiber Sándor—Zsoldos Jenő*: Ady Endre levelei Révész Bélához. 1965.
41. *Tamás Attila*: Vajda János Alfréd regénye c. műve és a magyar romantika néhány problémája. 1965.
42. *Keserű Bálint*: A magyar protestáns-polgári későhumanizmus néhány problémája. 1966.
43. *Kovács Sándor Iván*: Dante neve százötven év magyar irodalmában. 1966.
44. *Ilia Mihály*: Egy vers értelmezésének lehetőségei (Ady Endre: Az ős Kaján). 1966.
45. *Vörös László*: Illyés Gyula lírájának realizmusa. 1967.
46. *Csukás István*: Ján Smrek Petőfi-fordításairól. 1967.
47. *Nacsády József*: Jókai és a népiesség az 1850-es években. 1967.
48. *Kovács S. I.—Kulesár P.*: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. I. 1967.

- 49. *Keserü Bálint*: Újfalvi Imre és a magyar későreneszansz. 1968.
- 50. *Horváth Károly*: A magyar felvilágosult klasszicista dráma a műfaj kelet-európai fejlődésében. 1968.
- 51. *Ilia Mihály*: Juhász Gyula Tömörkény-kultusza. 1968.
- 52. *Tamás Attila*: József Attila költészetével rokon sajátságok Radnóti Miklós lírájában. 1968.
- 53. *Kovács Sándor Iván—Kulcsár Péter*: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. II. 1968.
- 54. *Keserü Bálint*: Újfalvi Imre és az európai „későhumanizmus ellenzék”. 1969.
- 55. *Csetri Lajos*: Adalékok Döbrentei Erdélyi Múzeumának irodalomszemléletéhez. 1969.
- 56. *Csikás István*: Ady és Ivan Krasko. 1969.
- 57. *Krajko András*: Az ellenforradalmi rendszer irodalompolitikájának kialakulása. 1969.
- 58. *Tamás Attila*: A „kép” problematikája a költői műalkotásban. 1969.
- 59. *Kovács Sándor Iván—Kulcsár Péter*: Régi magyar írók és prédikátorok kiadatlan levelei. II.
- 60. *Jankovics József*: Zilahi János legációsi levele Bethlen Miklóshoz (?) 1692-ből. 1969.
- 61. *Dankánits Adám*: Adatok Toroczkai Mátéről. 1969.
- 62. *Bán Inre*: Ismeretlen adatok Otrókocsi Főrís Ferenc életéhez. 1969.

ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS
(SECTIO PHILOLOGICA)

- Nyelv és irodalom. I. 1955.
- Nyelv és irodalom. II. 1956.
- Irodalom. I. 1958.
- Irodalom. II. 1959.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus I. (1960—1961) 1961
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus II. 1962.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus III. 1963.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IV. 1964.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus V. 1965.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VI. 1966.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VII. 1967.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus VIII. 1968.
- Acta Historiae Litterarum Hungaricarum. Tomus IX. 1969.